

УДК 378.01

DOI:

Віра Курок, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
Тетяна Кондратенко, кандидат педагогічних наук,
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті визначено зміст та окреслено структуру економічної компетентності майбутніх учителів технологій як взаємозалежне поєднання мотиваційного, когнітивного, операційно-діяльнісного, результативно-рефлексивного компонентів. Схарактеризовано основні компоненти формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки. З'ясовано, що економічна компетентність характеризується сукупністю освітніх елементів, охоплюючи систему економічних знань, умінь, навичок, ціннісного ставлення до економічних знань.

Ключові слова: майбутні учителі технологій; економічна компетентність; компоненти; структура економічної компетентності майбутніх учителів технологій.

Рис. 1. Лім. 14.

Vira Kurok, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Head of the Technological and Professional Education Department
Hlukhiv Oleksandr Dovzhenko National Pedagogical University
Tetyana Kondratenko, Ph.D. (Pedagogy),
Hlukhiv Oleksandr Dovzhenko National Pedagogical University

THE CONTENT AND STRUCTURE OF ECONOMIC COMPETENCE OF FUTURE TECHNOLOGIES TEACHERS

The article deals with the issues of the future Technologies teachers' economic competence forming in the process of their professional training in the aspect of the problem of the future pedagogues' general economic education in the current conditions of higher pedagogical education development, economic thinking of future specialists as the leading tasks of pedagogical science and practice.

The achievements of scientists as for determining the content and structure of the future teachers' economic competence are systematized. As the result its multidimensional character and the diversity of structure has been established that revealed the significance of the problem and determined the need to study this phenomenon in the process of professional training at higher educational establishments.

The content and structure outline the future Technologies teachers' economic competence as an interconnected combination of motivational, cognitive, operational-active, productive-reflexive components which directly influence its formation in the process of professional training of future Technologies teachers. The main components of the future Technologies teachers' economic competence formed in the process of their professional training are characterized. The future Technologies teachers' economic competence is determined to be the set of educational elements, covering the system of economic knowledge, skills, practical skills and valuable attitude to economic knowledge that is focused on the pedagogical activity of future Technologies teachers. The formation of a certain quality ensures awareness by the personality of the practical significance of the economic mechanism and its functioning in the relations of production and distribution, exchange and consumption, the effective use of the human labor results, etc.

Keywords: future Technologies teacher; economic competence; components; the future Technologies teachers' economic competence structure.

Постановка проблеми. В умовах світової фінансової кризи формування сучасного економічного мислення, економічної компетентності членів суспільства, є одним з провідних завдань педагогічної науки і практики. З одного боку, ці знання та вміння є необхідними для оцінювання особистого економічного становища та ефективної діяльності

щодо його покращення; з іншого боку, як суспільне явище – вони можуть бути рушійною силою для подолання наслідків економічної кризи українського суспільства в цілому.

Формування в учнів необхідного рівня компетентностей безпосередньо залежить від майстерності вчителя і, що найголовніше, – рівня сформованості його економічної компетентності.

З огляду на те, що навчальний предмет “Технології” має потенційні можливості, щоб навчити учнів застосовувати отримані знання в житті, зокрема в проектно-технологічній діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Проблема економічної освіти майбутніх педагогів у сучасних умовах розвитку вищої педагогічної освіти досліджувалася вченими І. Анненковою, І. Богдановою, О. Падалкою, Н. Раїтіною та іншими. Структура економічної компетентності педагога визначалася такими вченими, як Н. Кінах, К. Овакімян, О. Перцевою, Г. Хентонен, О. Хлопотовою та ін. Однак аналіз праць науковців виявив багатоаспектність процесу формування економічної компетентності майбутніх педагогів та різноманіття її структури. Отже, постає необхідність у розробці структури економічної компетентності майбутніх учителів технологій, яка забезпечить якість їхньої фахової підготовки у закладах вищої педагогічної освіти.

Мета статті полягає в систематизації здобутків учених у визначенні структури формування економічної компетентності майбутніх педагогів, визначенні змісту та структури економічної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Детермінуючи розвиток освітнього процесу закладу вищої педагогічної освіти в умовах сьогодення, актуалізується питання оновлення змісту освіти. Зокрема, І. Анненкова наголошує, що модернізація змісту вищої педагогічної освіти забезпечує задоволення споживчого попиту на ринку освітніх послуг та формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки [1, 44 – 45].

Сформованість економічної компетентності вчителя технологій є поняттям динамічним, багатограним й багатоаспектним, зміст якого корелюється із соціально-економічним, техніко-технологічним розвитком. “Проблеми набуття економічної освіти майбутніми педагогами виходять за межі локальних змін у навчальних планах, змісті окремих навчальних дисциплін, організаційно-методичних аспектах освітнього процесу. Тут задіяні моделі навчання (модульно-рейтингова, кредитно-модульна, компетентнісна та особистісно-розвивальна), що істотно змінює вирішення проблеми за традиційними підходами, формування нових цінностей освіти. На зміну звичному культу успішності навчальної дисципліни приходить цільовий орієнтир – особистість, спрямування на полікультурність, наукоємність, інформаційну насиченість педагогічних систем,

нові форми оцінювання результатів освітньої діяльності. Заклади вищої педагогічної освіти використовують інноваційні педагогічні технології професійно-економічної підготовки як інструментарій двох протилежностей – соціалізації та індивідуалізації особистості майбутнього фахівця-педагога” [8, 206; 12, 18].

Інноваційні педагогічні технології у фаховій підготовці вчителя забезпечують комплексне оновлення освітнього процесу та є комбінацією технологій [2, 5 – 6; 3, 7; 4, 15 – 16; 5, 30 – 1]. З-поміж найбільш перспективних шляхів реалізації завдань національної школи визначають розроблення та впровадження моделей інноваційних технологій, спрямованих на задоволення актуальних проблем системи освіти. Інноваційні педагогічні технології, спираючись на використання нових знань та базуючись на мотивації суб’єктів педагогічної діяльності – учителів, мають на меті подолання наслідків деструктивних процесів у системі освіти або виведення її на конкурентоспроможний рівень навчання [4, 14 – 16]. Конкурентоспроможність забезпечується формуванням у закладі вищої педагогічної освіти економічного мислення майбутніх учителів, набуття ними рис управлінців, підприємців, економістів [9, 176 – 179; 10, 7].

З метою ефективного формування та діагностики сформованості економічної компетентності майбутнього вчителя технологій необхідно визначити її структуру.

Н. Кінах визначає структуру економічної компетентності педагога як синтез мотиваційно-ціннісного (мотиви, потреби, особистісні якості, ціннісні орієнтації), когнітивного (знання), діяльнісного (досвід, творча діяльність) компонентів [6, 53].

Схожі компоненти в структурі економічної компетентності у своїй дисертації виокремлює К. Овакімян: когнітивний (система економічних знань, уявлень про способи здійснення економічних функцій у соціумі), емоційно-ціннісний (система ціннісних орієнтацій в економічній сфері, мотивація діяльності), діялісно-креативний (досвід застосування економічних знань, умінь для досягнення економічної мети) [7, 11].

Економічна компетентність студентів профілю “Технологічна освіта”, на думку Г. Хентонен, “визначається їхньою готовністю здійснювати взаємодію з учнями в ситуаціях пошуку рішень навчальних і життєвих фінансових питань”. У свою чергу, автор репрезентує готовність такими компонентами:

- когнітивним (базові економічні знання, необхідні для розуміння та усвідомлення сутності

економічних відносин суспільства, держави, регіону і сім'ї);

- інформаційно-комунікативним (тактика і стратегія економічних відносин, їх комунікативні канали в системі ринково-трудова відносин);

- ціннісним (рівень культурного і економічного розвитку особистості, пов'язаний з розумінням економічних проблем, їх взаємозв'язку з нормами моралі й права);

- процесуально-діяльнісним (комплекс практичних умінь та навичок фінансової освіти учнів на уроках "Технології" в процесі вирішення ними навчальних та життєвих економічних питань ведення домашнього господарства) [13, 742].

О. Хлопотова визначає структуру економічної компетентності майбутнього вчителя технологій і підприємництва, що складається з таких компонентів:

- мотиваційного (налаштованість на засвоєння економічних знань);

- когнітивного (сукупність знань про економічну сферу суспільства та про особистість майбутнього вчителя як суб'єкта соціально-економічних, професійно-педагогічних відносин);

- поведінкового (система вмінь та навичок економічної поведінки майбутнього спеціаліста);

- емоційно-вольового (наполегливість, воля, додаткові зусилля в набутті соціально-економічного та професійно-педагогічного досвіду);

- ціннісно-сміслового (система ціннісних уявлень, ставлення майбутнього спеціаліста до діяльності людини в соціально-економічній сфері та власної діяльності в якості учителя технологій і підприємництва) [14, 13].

Компонентами у структурі професійної компетентності майбутніх учителів технологій та підприємництва, на думку О. Перцевої, є:

- мотиваційно-ціннісний (ступінь ціннісного ставлення до професії, провідні мотиви);

- когнітивний (ступінь сформованості професійних знань);

- діяльнісний (ступінь сформованості професійних умінь);

- рефлексивний (ступінь сформованості рефлексивних умінь) [11, 16].

Аналіз робіт вищезазначених науковців дає можливість визначити основні компоненти формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки, а саме:

1) *мотиваційний компонент* відображає сформованість у майбутніх фахівців потреби в засвоєнні економічної інформації, ціннісного ставлення до економічних знань, наявність

вольових якостей особистості (наполегливість в оволодінні економічними знаннями, активність і цілеспрямованість майбутніх учителів технологій на досягнення результатів в економічній підготовці). Мотиваційний компонент є стимулом у формуванні інших компонентів економічної компетентності в процесі фахової підготовки майбутніх учителів технологій у закладі вищої педагогічної освіти;

2) *когнітивний компонент* охоплює комплекс економічних знань, уявлень про економічні відносини в суспільстві, державі, сім'ї, обізнаність з інформаційно-комунікаційними технологіями та їх можливостями щодо розв'язання завдань економічного змісту та забезпечення формування економічної компетентності школярів;

3) *операційно-діяльнісний компонент* характеризується вміннями та навичками застосування набутих економічних знань, досвідом розв'язання майбутніми учителями технологій прикладних завдань економічного змісту, а також методичними вміннями щодо формування економічної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти;

4) *результативно-рефлексивний компонент* відображає сформованість у майбутніх педагогів умінь здійснювати самооцінювання, рефлексію власної економічної підготовки, самоконтроль і самоаналіз її результатів та володіння засобами самокорекції.

Схематично структура економічної компетентності майбутніх учителів технологій наведена на рис. 1.

На рис. 1. продемонстровано взаємозв'язок між мотиваційним, когнітивним, операційно-діяльнісним, результативно-рефлексивним компонентами, який становить структуру економічної компетентності та безпосередньо впливає на її формування в процесі фахової підготовки майбутніх учителів технологій. Вважаємо, що сукупність означених компонентів орієнтована на здійснення педагогічної діяльності майбутнім учителем технологій та повною мірою враховує особливості сформованої економічної компетентності.

Висновки. На основі вищезазначених характеристик можемо стверджувати, що економічна компетентність характеризується сукупністю освітніх елементів, що охоплюють систему економічних знань, умінь, навичок, ціннісного ставлення до економічних знань. Саме вони забезпечують усвідомлення особистістю економічного механізму та його функціонування у відносинах виробництва й розподілу, обміну й споживання, ефективного використання результатів праці людини.

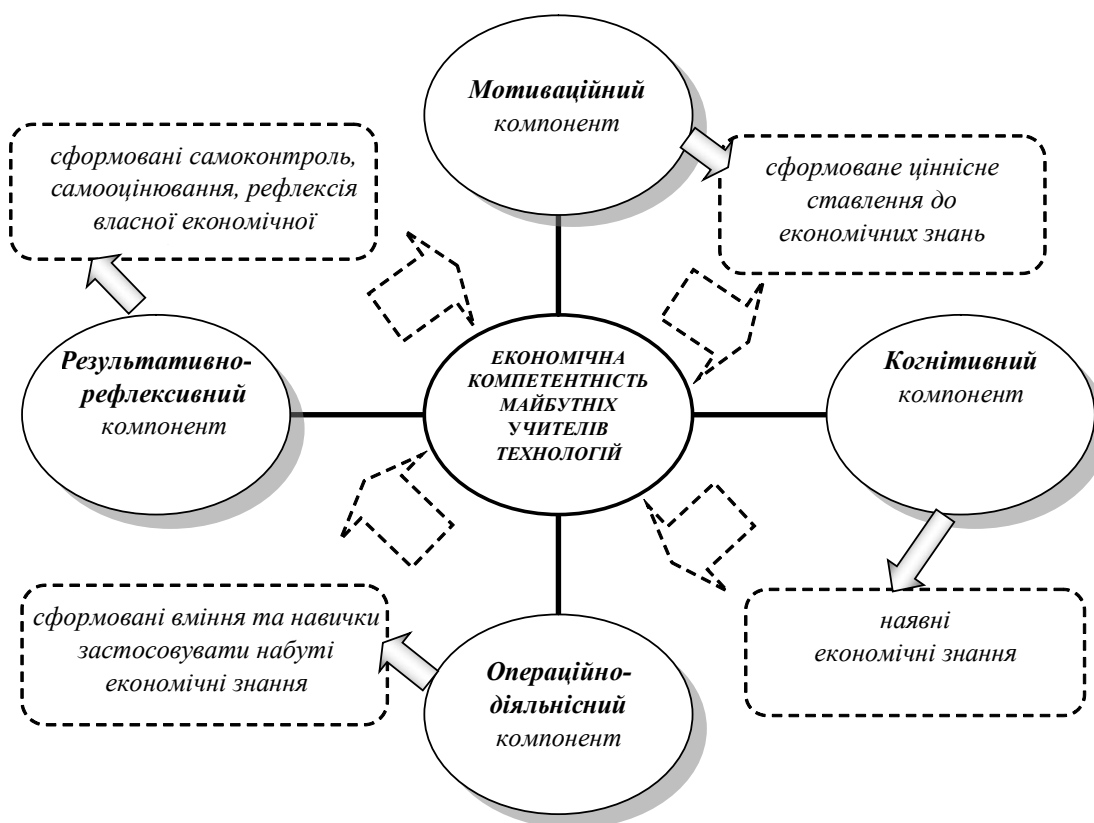

Рис. 1. Структура економічної компетентності майбутніх учителів технологій

ЛІТЕРАТУРА

1. Анненкова І. П. Наукові основи моніторингу якості професійної діяльності науково-педагогічних працівників ВНЗ: монографія. Одеса, 2015. 330 с.
2. Богданова І. М. Інноваційні технології у професійно-педагогічній підготовці вчителя. *Наука і освіта*. 1997. № 1. С. 2–6.
3. Богданова І. М. Інноваційні технології як умова оновлення професійно-педагогічної підготовки вчителів. *Наша школа*. 1997. № 5–6. С. 5–10.
4. Богданова І. М. Оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів на основі застосування інноваційних технологій. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 4. С. 14–16.
5. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій: автореф. дис. ... докт. пед. наук. Київ, 2003. 41 с.
6. Кінах Н. В. Структура економічної компетентності педагога нової української школи. 2017. URL: <http://archive.ws-conference.com/struktura-ekonomichno%D1%97-kompetentnosti-pedagoga-novo%D1%97-ukra%D1%97nsko%D1%97-shkoli/> (дата звернення: 29.07.2018).
7. Овакімян Е. Е. Развитие экономической компетентности студентов ВУЗов : автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Челябинск, 2010. 24 с.
8. Падалка О. С. Економічна освіта в системі професійної підготовки вчителя. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. У 3 ч. За ред.: Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ. Харків, 2010. Вип. 27 (31). Ч. 1. С. 205–211.
9. Падалка О. С. Ідеї М. П. Драгоманова у формуванні економічного мислення майбутніх вчителів. *Перші Міжнародні драгоманівські читання: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова* (м. Київ, 30 вер.–2 жовт. 2003). Київ, 2003. Вип. 1. С. 174–179.
10. Падалка О. С. Потрібен педагог з рисами управління, підприємця, економіста: ідеї М. П. Драгоманова у формуванні економічного мислення майбутніх вчителів. *Освіта*. 2003. № 44 (5061). С. 7.
11. Перцева О. Ю. Формирование профессиональной компетентности будущих учителей технологии и предпринимательства : автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Новокузнецк, 2007. 25 с.
12. Раитина Н. И. Подготовка учителя к инновационной деятельности в условиях повышения квалификации как фактор

професійного розвитку : автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Чита, 2011. 24 с.

13. Хентонен А. Г. Формирование экономической компетентности у будущих учителей технологий. *Молодой ученый*. 2016. № 20. С. 741–743.

14. Хлопотова Е. В. Формирование экономической компетентности будущего учителя технологии и предпринимательства (специальность “030600.00 – Технология и предпринимательство”) : автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Екатеринбург, 2005. 22 с.

REFERENCES

1. Annienkova, I. P. (2015). *Naukovi osnovy monitorynhu yakosti profesiinoi diialnosti naukovopedagogichnykh pratsivnykiv VNZ: monohrafiia* [Naukovi osnovy monitorynhu yakosti profesiinoi diialnosti naukovopedagogichnykh pratsivnykiv VNZ: monograph]. Odesa, 330 p. [in Ukrainian].

2. Bohdanova, I. M. (1997). Innovatsiini tekhnologii u profesiino-pedahohichnii pidhotovtsi vchytelia [The innovative technologies in the vocational the teacher training]. *Science and Education*. No. 1. pp. 2–6. [in Ukrainian].

3. Bohdanova, I. M. (1997). Innovatsiini tekhnologii yak umova onovlennia profesiino-pedahohichnoi pidhotovky vchyteliv [The innovative technologies as a condition for updating of the vocational pedagogical the teacher a training]. *Our school*. No. 5–6. pp. 5–10. [in Ukrainian].

4. Bohdanova, I. M. (1997). Onovlennia profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh vchyteliv na osnovi zastosuvannia innovatsiinykh tekhnologii [The updating the professional a the teacher training of future teachers a for based on the use of innovative technologies]. *Pedagogy and psychology*. No. 4. pp. 14–16. [in Ukrainian].

5. Bohdanova, I. M. (2003). Profesiino-pedahohichna pidhotovka maibutnikh uchyteliv na osnovi zastosuvannia innovatsiinykh tekhnologii [The professional and pedagogical of the preparation of future teachers on a for based of application of the innovative technologies]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv, 41 p. [in Ukrainian].

6. Kinakh, N. V. (2017). *Struktura ekonomichnoi kompetentnosti pedahoha novoi ukrainskoi shkoly* [The structure of the economic competence of teacher of a new Ukrainian the school]. Available at: <http://archive.ws-conference.com/struktura-ekonomichno%D1%97-kompetentnosti-pedagoga-novo%D1%97-ukra%D1%97nsko%D1%97-shkoli/> (accessed 29 July 2018). [in Ukrainian].

7. Ovakimyan, E. E. (2010). *Razvitie ekonomicheskoy kompetentnosti studentov VUZov* [The development of economic the competence of the university students]. *Extended abstract of*

candidate's thesis. Chelyabinsk, 24 p. [in Russian].

8. Padalka, O. S. (2010). *Ekonomichna osvita v systemi profesiinoi pidhotovky vchytelia* [The economic education in the system of the teacher the training]. *The problems and perspectives of formation of national humanitarian and technological elite*. Kharkiv. Vol. 27 (31). No. 1. pp. 205–211. [in Ukrainian].

9. Padalka, O. S. (2003). *Idei M. P. Drahomanova u formuvanni ekonomichnoho myslennia maibutnikh vchyteliv* [The ideas of M.P. Drahomanov in shaping of the thinking of future teachers]. *The First International Dragoman is Readings*, (Kyiv, 30 September–2 October 2003), National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, iss. 1, pp. 174–179. [in Ukrainian].

10. Padalka, O. S. (2003). *Potriben pedahoh z rysamy upravlintsia, pidpriemtsia, ekonomista: idei M. P. Drahomanova u formuvanni ekonomichnoho myslennia maibutnikh vchyteliv* [The needed a teacher is the traits manager, entrepreneur, economist: the ideas of M. P. Drahomanov in shaping the economic thinking of future teachers]. *Education*. No. 44 (5061). p. 7. [in Ukrainian].

11. Pertseva, O. Yu. (2007). *Formirovanie professionalnoy kompetentnosti budushchikh uchiteley tekhnologii i predprinimatelstva* [The formation of the professional competence of the future the teachers of the technology and of the entrepreneurship]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Novokuznetsk, 25 p. [in Russian].

12. Raitina, N. I. (2011). *Podgotovka uchitelya k innovatsionnoy deyatelnosti v usloviyakh povysheniya kvalifikatsii kak faktor professionalnogo razvitiya* [The preparing teachers to innovat in conditions of the advanced training as a factor in professional of the development]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Chita, 24 p. [in Russian].

13. Hentonen, A. G. (2016). *Formirovanie ekonomicheskoy kompetentnosti u budushchikh uchiteley tekhnologii* [The formation of the economic competence in the future technologies teachers]. *Young scientist*. No. 20. pp. 741–743. [in Russian].

14. Hlopotova, E. V. (2005). *Formirovanie ekonomicheskoy kompetentnosti budushchego uchitelya tekhnologii i predprinimatelstva (spetsialnost “030600.00 – Tekhnologiya i predprinimatelstvo”)* [The formation of the economic competence of the future teacher of the technologies and entrepreneurship]. *Extended abstract of candidate's thesis*. 22 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 20.06.2019